

РЕАЛІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: ПЕРЕКЛАСТИ НЕ МОЖНА ОПУСТИТИ

Статтю присвячено вивченню питання відтворення семантичних та культурних особливостей тексту оригіналу в процесі перекладу. Сам процес перекладу розглядається з лінгвістичної точки зору, особлива увага приділяється прагматичним, культурологічним та соціолінгвістичним аспектам перекладу. Мета статті – розглянути можливі способи передачі реалій та доцільність їх відтворення в іншомовному тексті. Створення адекватного перекладу характеризується як запорука реалізації першочергової мети, як найголовніше завдання перекладача, адже без повного розуміння іншомовної дійсності неможливо в повній мірі відтворити сутність тексту оригіналу в тексті перекладу. Ілюстративним матеріалом в статті виступають окремі частини тексту повісті М. О. Булгакова «Собаче серце». Автор робить висновок, що найбільш оптимальним способом перекладу реалій в художньому тексті є використання декількох прийомів одночасно, якщо передача реалії є доцільною, або повне її опущення, якщо одиниця на позначення реалії не відіграє суттєвого значення в передачі змісту тексту оригіналу.

Ключові слова: переклад, комунікація, мовленнєвий акт, фонові знання, реалія, екстралінгвістичний матеріал, безеквівалентна лексика.

Через неупинну глобалізацію комунікаційних процесів у людей з'являється все більше можливостей для здійснення актів комунікації не тільки в межах однієї мови, а й між носіями різних мов та культур, яким необхідно усвідомлювати, що саме лежить в основі цієї відмінності для того, щоб правильно сприймати інформацію. Тому сучасний світ не можливо уявити собі без діяльності перекладачів, які вільно володіють декількома мовами, та вміють точно передавати форму, і зміст повідомлення.

Мета статті полягає у вивченні прагматичних особливостей перекладу безеквівалентної лексики, зокрема реалій.

Матеріалом дослідження стали приклади способів інтерпретації безеквівалентної лексики, які було відібрано з художніх творів методом порівняльного аналізу текстів оригіналу та перекладу, що дозволяє провести аналіз використання реалій та безеквівалентної лексики в плані способів їх перекладу.

Робота поглиблено вивчає такі проблеми перекладу, як визначення перекладу; сприйняття тексту перекладу споживачем та професіоналом; відтворення національної своєрідності першотвору та питання доцільності перекладу реалій. Практичне застосування результатів роботи можливе при вивченні прагматичних проблем перекладу.

З другої половини ХХ століття переклад розглядається мовознавцями як предмет лінгвістичних досліджень як в плані мови, так і в плані мовлення. На сьогоднішній день існує де-

кілька визначень терміну «переклад», і кожен з науковців при проведенні теоретичного або практичного дослідження на теренах перекладознавства зазвичай вводить своє трактування основоположного концепту. З одного боку, переклад – це процес діяльності перекладача із забезпечення комунікації між носіями різних мов та обміну інформацією між ними; а з іншого – безпосередньо результат перекладацької діяльності, сам текст перекладу, виражений або за допомогою усного мовлення, або зафіксований у системі графічних знаків тієї чи іншої мови.

А. В. Федоров, який вважається одним із засновників радянської теорії перекладу, визначає переклад «перш за все як мовленнєвий твір в його співвіднесенні з першотвором, в його пов'язі із особливостями двох мов та із приналежністю матеріалу до тих чи тих жанрових категорій». Для нього «перекласти – означає виразити правильно і в повному об'ємі засобами однієї мови те, що вже виражено раніше засобами іншої мови» (Федоров, 2002).

Для О. М. Фінкеля «...точність перекладу є поняття комплексне, яке складається з елементів технічного відтворювання деяких структурних моментів твору та з елементів передачі моментів культурного характеру». «Отже перекладом треба назвати лише той випадок, коли збереження чужої стилістики не йде коштом тематики й навпаки. Домогтися в цьому рівноваги оригіналу є мета кожного перекладача; але вкласти це наперед у постійну та непорушну формулу, на жаль, неможливо» (Черноватий, Карабан, 2007).

Я. Й. Рецкер вважав, що «завданням перекладача є передати засобами іншої мови цілісно і точно зміст оригіналу при збереженні його стилістичних і експресивних особливостей». Під «цілістю» перекладу слід розуміти єдність форми і змісту на новому мовному підґрунті. Якщо критерієм точності перекладу є тотожність інформації, яка повідомляється різними мовами, то цілісним (повноцінним або адекватним) можна визнати лише такий переклад, який передає цю інформацію рівноцінними засобами.

Р. Й. Якобсон називає міжмовним перекладом «інтерпретацію вербальних знаків засобами іншої мови» (Якобсон, 1878).

Французький мовознавець Едмон Карі пояснює таку варіативність тим фактом, що саме поняття перекладу постійно змінювалося протягом століть. «Можливо, саме це ускладнювало роздуми багатьох авторів, котрі, погоджуючись з думкою попередників або піддаючи їх критиці, самі не помічали, що не завжди говорили про одне і те ж» (Сагу, 1986)

В даній роботі переклад трактується як передача вихідного повідомлення мовою оригіналу на мову перекладу з максимальним збереженням денотативних, конотативних та прагматичних аспектів рівноцінними засобами мови перекладу.

Споживач текстів перекладу та оригіналу сприймає їх як дві абсолютно ідентичні форми існування одного і того ж повідомлення. Текст перекладу розглядається у всіх відносинах так, як ніби він є оригіналом. Подібна комунікативна рівноцінність передбачається для будь-якого перекладу. Те, наскільки він насправді наближений до оригіналу, як правило, не розглядається, якщо мова не йде про професійне вивчення якості перекладу вченими-мовознавцями. Для комунікантів, якими виступають автор художнього тексту та читач тексту перекладу, важливо, що перекладач в процесі перекладу не просто здійснював акт мовлення мовою перекладу, але й встановлює відносини комунікативної рівноцінності між творами двох різних мов, отожднюючи їх як два варіанти одного і того ж повідомлення.

Найбільш важливою при перекладі є мовна основа акту об'єднання двох різних мовних актів у єдине повідомлення. Подібне об'єднання мовних відрізків різними мовами з різною смисловою та синтаксичною організацією, специфічною для кожної мовної системи, може здійснюватися лише завдяки особливостям цих систем і правилам їх функціонування. Тексти, які об'єднуються в акті перекладу, повинні мати певний ступінь спільності, що забезпечує їх комунікативну рівноцінність.

Отже, головне завдання перекладача – донести інформацію, яку видає автор повідомлення. При цьому головною вимогою до перекладу, а значить і найважливішим критерієм оцінки якості роботи перекладача, є точність передачі змісту і форми першотвору. Перекладач-білінгв в своїй роботі враховує не тільки денотативний і конотативний компоненти змісту, а й прагматичний аспект перекладу, який визначається, насамперед, як установка на отримувача переказу, що вимагає тотожності ефекту, виробленого оригіналом і перекладом. В залежності від лінгвістичного і екстралінгвістичного досвіду учасників процесу комунікації буде залежати трактування тексту, який містить у собі набір знаків і повідомлень.

Для того, щоб створити адекватний текст перекладу, перекладачу необхідно працювати з мовою не тільки як з суто лінгвістичним явищем, а також як з явищем культурним. Мова як знаряддя вербальної комунікації є найважливішою частиною культури, і всі особливості її структури і функціонування можуть вважатися проявами культури відповідного мовного (або етнічного) колективу. Однак слід враховувати складний і опосередкований характер зв'язку мови з іншими елементами культури: навколишній світ, духовне життя і поведінку людей, які відображаються в свідомості людини в певних когнітивних структурах і реалізуються в мовних категоріях і формах. Формування і розвиток когнітивних і особливо мовних структур відбувається не тільки під впливом зовнішніх факторів (інших елементів культури), а й за своїми внутрішніми законами, що визначають існування когнітивних і мовних систем як цілісних утворень.

Оскільки переклад є живою комунікацією, спрямованою, насамперед, на аудиторію, що має інший лінгвістичний і культурний рівень порівняно з носієм іноземної мови, при перекладі підкреслюється як необхідність вивчення побуту і культурних особливостей носіїв мови, на яку робиться переклад, так і необхідність ретельного дослідження культурних відмінностей, які можуть створювати проблеми в процесі перекладу в плані інтерпретації або оцінки повідомлення.

Кожна мова створює своєрідну мовну картину світу, що є однією з причин труднощів, що виникають при перекладі. Структура мови здатна визначати можливі шляхи побудови повідомлень, часом нав'язуючи обов'язкове вживання тих чи інших форм. Але в той самий час мовна форма висловлювання не визначає однозначно зміст висловлювання, що виводиться на основі інтерпретації значень його складових одиниць, а служить лише вихідною базою для розуміння глобального сенсу. Один і той самий зміст може бути виведений з різних мовних структур, і, навпаки, одна й та сама структура може слугувати основою для формування і розуміння різних повідомлень.

Прагматичні проблеми перекладу невід'ємно пов'язані з жанровими особливостями оригіналу. З істотними труднощами при передачі прагматичного потенціалу оригіналу стикаються перекладачі художньої літератури. Прагматичний аспект при перекладі художніх творів відіграє істотну роль, так як він разом з іншими компонентами перекладу багато в чому визначає адекватність самого перекладу.

Сприйняття або несприйняття будь-якої інформації залежить від екстралінгвістичних знань. Будуючи повідомлення, відправник завжди стоїть перед вибором, яка інформація повинна бути словесно виражена в тексті, а яка може лише матися на увазі, так як вона повинна бути відома одержувачу. Від правильного підходу, скажімо, до проблеми передачі національного колориту здебільшого залежить вирішення основного питання теорії і практики перекладу – проблеми точності перекладу. Як відомо, існують дві основні стратегії перекладу, в тому числі і художніх творів – це дослівний переклад і вільний переклад. Однак найбільш оптимальним на сьогоднішній день є поєднання точності та творчої свободи. Критерії точності повинні мінятися залежно від стилю, жанру і роду літератури, до якого належить твір в цілому. Художній переклад в значно більшій мірі є творчістю.

Слід також зауважити, що коли мова заходить про переклад літературних творів, перекладач не може не брати до уваги такий фактор, як національна своєрідність першотвору. Національне забарвлення – цілком конкретна особливість літературного твору, яка може бути виражена і більш, і менш яскраво. Виражається вона найчастіше, але, звичайно, не виключно,

або в образах, які найбільш безпосередньо відображають матеріальну обстановку і соціальні умови життя народу (зокрема, в характері і вчинках дійових осіб), або в насиченості ідіоматикою (в широкому сенсі слова).

Національне забарвлення завжди зачіпає цілу сукупність рис в літературному творі, ціле поєднання особливостей, хоча деякі з них можуть бути більш яскраво окреслені, ніж інші. І, звичайно, не існує універсального «прийому» перекладу, який спеціально слугував би для його відтворення: в домені передачі національної своєрідності це ще менш можливо, ніж по відношенню до інших особливостей оригіналу.

Національна своєрідність першотвору нерозривно пов'язана з історією суспільства і з історією народу, що, по суті, має бути складовою частиною екстралінгвістичного багажу будь-якого перекладача. Тому елементи оригіналу, які безпосередньо пов'язані з історією даного народу, так звані історичні реалії, вимагають до себе особливої уваги.

Перекладачу необхідні фонові знання для того, щоб не просто розглядати текст перекладу сам по собі, а й знаходити зв'язки з іншими творами автора, з його творчою особистістю, встановлювати зв'язок між перекладним матеріалом і живою дійсністю, відображеною в даному творі. При перекладі не можна відривати перекладений твір від його національних коренів і пересаджувати його на іноземний ґрунт. Зовні ця тенденція проявляється іноді в дрібницях, які в сукупності можуть повністю змінити колорит твору, і переклад втрачить право називатися перекладом. Наприклад, якщо замінити чайник в руках місіс Хадсон на самовар на столі, а ім'я детектива з Шерлока на Шуріка, то історія сера Артура Конан Дойля вже не буде такою канонічно британською, бо перекладач позбавить її цілої квінтесенції поетонімів, які сласно роблять її історією про всесвітньовідомого ерудита, логіка та прототипа будь-якого детектива.

За словами Белінського, близькість до оригіналу полягає в передачі не букви, а духу твору (Строганов, 2010). Кожна мова має свої засоби, особливості та властивості, які характерні лише для неї. Щоб правильно передати образ або фразу, іноді в перекладі їх потрібно абсолютно змінити. Відповідний образ так само, як і відповідна фраза, полягає не завжди у видимому протиставленні слів.

Стиль і жанр, особливості творчої особистості письменника, тобто контекст в найширшому сенсі слова, повинні обов'язково враховуватися при перекладі навіть самого крихітного фрагменту твору. Перекладач повинен використовувати всі свої фонові знання, щоб зрозуміти та зберегти художні якості прози, яка ним перекладається. Для цього важливо позбутися штучності і натягнутості. Переклад повинен звучати як оригінальний твір, щоб читач не міг відрізнити текст перекладу від оригіналу.

Крім того, відтворення першотвору нерозривно пов'язане з поглибленим його розумінням. Без знання життя, соціального середовища, історичної епохи не можна створити художнього перекладу. А, відповідно, без глибокого розуміння першотвору неможливо створити правильного, точного перекладу, так саме, як і не буде правильним і точним переказ, який не передавав би національної своєрідності оригінального тексту.

Лінгвістичним втіленням національного колориту є фразеологічні одиниці, до складу яких входять прислів'я і приказки. Ці синтаксичні одиниці завжди володіють яскравим стилістичним забарвленням, тим самим надаючи тексту національний присмак. Для передачі матеріалу такого роду в першу чергу необхідно залучати фонові знання, так як переклад фразеологізмів, насамперед, залежить від позамовного контексту. Наприклад, без знань про те, що в межах англословного лінгвокультурного простору старим дівам судилося няньчити мавп в пеклі, неможливо коректно перекласти фразу «*to lead apes in hell*».

При перекладі прислів'їв і приказок слід остерігатися того, щоб укладені в англійських еквівалентах образи не суперечили контексту твору перекладу. Наприклад, якщо в російській повісті, скажімо, з побуту поміщиків минулого століття, зустрінеться приказка «*стрелять из пушек по воробьям*», її в жодному разі не можна перекласти як «*to crack a nut with a steam-hammer*», оскільки екстралінгвістичний багаж перекладача повинен підказати йому, що паровий молот є чужим всьому контексту відображеному в повісті середовища. В деяких випадках, коли контекст підказує збереження колориту, слід перекласти фразеологічну одиницю дослівно і дати перекладацький коментар.

Одним із головних лінгвістичних явищ, для роботи з якими перекладач спирається на свої екстралінгвістичні знання, є реалії. У Л. Н. Соболева терміном «реалія» позначаються побутові і специфічні національні слова і звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших країн, та слова з національного побуту, яких немає в інших мовах, тому що немає цих предметів і явищ в інших країнах (Соболев, 1955).

В реаліях найбільш наочно проявляється близькість між мовами і культурою: поява нових реалій в матеріальному і духовному житті суспільства веде до їх номінації в мові, причому час появи неологізму можна встановити досить точно. Так, лексика чуйно реагує на всі зміни суспільного життя.

В порівнянні з іншими словами, відмінною рисою реалії є характер її предметного змісту, тобто тісний зв'язок предмета, поняття, явища з народом, країною з одного боку, і історичним відрізком часу – з іншого. Звідси випливає, що реаліям притаманний відповідний національний колорит, який робить з нейтральної одиниці «національно-забарвлену» реалію. Колорит –

це та забарвленість слова, якої воно набуває завдяки приналежності його референта до даного народу, певної країни або місцевості, конкретної історичної епохи (Іванілова, 2017).

Перекладач та носії мов оригіналу і перекладу будуть сприймати реалію по-різному. Звичайно, найпростіше буде зрозуміти її зміст носію мови оригіналу, який в силу своєї заглибленості в мовне та культурне середовище не має жодних труднощів в декодуванні інформації, закладеної в текст автором вихідного тексту (за умови, що ця людина має достатній життєвий досвід та екстралінгвістичний багаж). На відміну від носія іноземної, носій мови перекладу може зовсім не зрозуміти денотативного та конотативного значень реалії, бо в його картині світу відсутній концепт, який описується тією чи іншою лексичною одиницею на позначення реалії. Його фонових знань може бути недостатньо для розуміння культурного контексту або національного забарвлення, тому йому необхідно скористатися допомогою посередника міжмовної комунікації, яким виступає перекладач-білінгв.

Екстралінгвістичні знання перекладача повинні охоплювати не тільки інформацію про культуру, зумовлену його рідною мовою, а й факти про позамовну дійсність країни або місцевості, мовою якої користується автор оригіналу. І чим ширші ці знання, тим більше реалій перекладач зможе побачити в іншомовному тексті. Коли перекладач розуміє, що бачить перед собою семантично і стилістично важливу лексичну одиницю, він зможе передати її тими засобами мови перекладу, які досягнуть найкращого результату в передачі повідомлення автора першотвору.

Найчастіше до реалій відносять слова (*майовка, декабристы, щи, пятак*), лексичні одиниці і словосполучення, які семантично рівні слову (*белый террор, красный террор, нечистый дух, белый билет*). Говорячи про фразеологічні одиниці, потрібно сказати, що реаліями вважаються як звичайні стійкі словосполучення всіх типів (ідіоми, прислів'я, приказки), так і фразеологічні одиниці, складовим компонентом якого є реалія (*...калачом не выманишь, ... и ешь его с кашей, не все коту Масленица*) (Іванілова, 2017).

Переклад безеквівалентної лексики в цілому і реалій зокрема, є умовним поняттям у словниковому порядку, тобто, дуже часто неможливо підібрати прямі лексичні відповідники, зафіксовані в словнику. Як правило, значення такої лексики передається за допомогою контексту. Незважаючи на це немає такого слова, яке не могло б бути перекладеним на іншу мову хоча б описово, тобто поширеним сполученням слів даної мови.

Способи передачі реалій зводяться до двох основних шляхів:

- перекладацької транслітерації і транскрипції (наприклад, реалії *большевик, меньшевик* перекладаються як *Bolshevik* і *Menshevik* відповідно; *водка* перекладається як *vodka*, а *Большой* (театр) – *the Bolshoi*);

- використання власних семантичних ресурсів мови перекладу для передачі значення реалії (наприклад, *шляйка* ‘stray mongrel’, *МСПО* ‘MSFS’ (Moscow State Food Stores), *двадцативенный* ‘twenty kopecks-worth’, *домоуправление* ‘management committee of the block of flats’, *ростбиф* ‘a chunk of underdone roast beef’, *примус* ‘kerosene stove’.

Вибір способу перекладу безеквівалентної лексики та реалій зокрема залежить від характеру тексту, від значимості реалії в контексті, від характеру самої реалії, її місця в лексичних системах вихідної мови та мови перекладу. Самі мови, які беруть участь у процесі міжкультурної комунікації, мають важливе значення, особливо в плані їх словотворчих можливостей, їх літературної та мовної традиції. У кожному окремому випадку, покладаючись на контекст, власне чуття і свої фонові знання, перекладач обирає найбільш відповідний шлях передачі безеквівалентної лексики.

Для перекладу реалії перекладач найчастіше вдається до використання семантичних еквівалентів. Наприклад, фраза «*Царство ему небесное*», яка є характерною саме для російської дійсності, була перекладена як «*God rest his soul*», що є аналогічним виразом в англійській мові. Також за допомогою семантичних еквівалентів було перекладено такі суспільно-політичні реалії як *гражданин* ‘citizen’, *господин* ‘gentleman’, *сударыня* ‘madam’, *товарищ* ‘comrade’.

Крім того, перекладачі дуже часто взагалі відмовляються від використання реалій. При цьому, зрозуміло, втрачається національне забарвлення першотвору та відчуття історичної дійсності, часу, в який відбуваються події в тексті оригіналу. Також, в тексті перекладу в багатьох випадках реалії можуть бути змінені на нейтральну лексику, яка передає зміст в цілому, але, одночасно з цим, не здатна повністю відобразити колорит оригінального тексту.

Розглянемо це явище на прикладі повісті М. О. Булгакова «Собаче серце», де ми знаходимо таке речення: «*И вот когда он вылупит из себя мировую революцию, Энгельса и Николая Романова, угнетенных малайцев и тому подобные галлюцинации, а займетя чисткой сараев – прямым своим делом, – разруха исчезнет сама собой*», яке було перекладено таким чином: «*Every one of them needs to hit himself on the back of the head and then when he has knocked all the hallucinations out of himself and gets on with sweeping out backyards – which is his real job – all this "ruin" will automatically disappear*». Очевидно, що всі наявні у першотворі реалії, пов’язані з історичною епохою повісті, відсутні у тексті перекладу.

Немає сумнівів, що професійній перекладач вирішив пожертвувати реаліями, які ілюструють історичну дійсність повісті «Собаче серце», не без вагомої причини. При роботі

з текстом перекладу перед нами повстало питання: чому елементи, надзвичайно важливі з точки зору створення повноцінного та адекватного перекладу, було опущено?

Такий переклад має право на існування і, звичайно, є коректним і адекватним, тому що реалії нерозривно зв'язані з ментальністю народу, який користується мовою оригіналу, з конотативністю і асоціативністю слів, які використовує автор першотвору. Такі реалії, як *мировая революція*, *Энгельс*, *Николай Романов* для російськомовних читачів є символами часу та невід'ємними елементами пост-революційної та радянської дійсності. Їм не треба пояснювати, чому автор називає все це «галлюцинації», вони інтуїтивно відчують, що він мав на увазі. Носію мови оригіналу одразу зрозуміло, що автор натякає на те, як бездумно витрачалися час і ресурси у післяреволюційній Росії. Замість того, щоб займатися власними справами, та відбудувати власну країну після громадянської війни, радянська влада шукала, кому надати допомогу за кордоном (тут «*угнетенным малайцам*»). Для того, щоб передати всю цю інформацію читачеві, який є носієм іншої мови, перекладачу необхідно було б робити величезні примітки. Якщо перекладач залишив би реалії, як вони і були представлені в оригіналі, це був би просто набір слів, не зрозумілий для читачів. Тоді переклад не виконував би свою головну функцію – передачу інформації, а значить його не можна було б вважати адекватним.

Іноді, замість повного ігнорування реалії в іншомовному тексті, перекладач використовує метод родовидової заміни. В тексті першотвору ми маємо речення: «*У нее и верхушка правого легкого не в порядке и женская болезнь на французской почве...*». В даному випадку можна зробити висновок, що мова йде про венеричне захворювання. Для того, щоб зробити сексуальний підтекст даної характеристики менш помітним, перекладач свідомо опускає евфемізм і заміняє його на більш нейтральне «*...she's having her period...*». Тепер не треба робити величезних приміток стосовно характеру загадкової хвороби англomовному читачу. Крім того, в англomовній традиції для опису цієї хвороби може використовуватися ряд власних евфемізмів, які не мають нічого спільного з Францією.

В цілому, найбільш доцільним способом перекладу реалій в художньому тексті є використання декількох прийомів одночасно для того, щоб отримати повний, проте не перенавантажений текст, максимально наближений до свого семантичного двійника – тексту оригіналу. Виключне використання тільки одного зі способів перекладу реалій може призвести до надлишкової кількості іншомовного словесного матеріалу (транскрибовані або транслітеровані лексичні та синтаксичні одиниці), або до збільшення обсягу тексту (при описовому перекладі). Це також може призвести до втрати національної забарвленості або семантичного збіднення лексичних одиниць. Таким чином, близькість до оригіналу полягає не тільки в передачі форми тексту, а в максимальному відтворенні духу твору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванілова В. О. Структурні та семантичні особливості реалій на матеріалі повісті М. О. Булгакова «Собаче серце». Типологія мовних значень у діахронічному та зіставному аспектах. Вінниця, 2017. Вип. 33–34. С. 68–77.
2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. М. : ЭТС. 2002. 424 с.
3. Пособие по переводу русской художественной прозы на английский язык. М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1956. 146 с.
4. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. Дополнения и комментарии Д. И. Ермоловича. М. : Р. Валент, 2004. 240 с.
5. Соболев Л. Н. О переводе образа образом. М.: Вопросы художественного перевода, 1955. 293 с.
6. Строганов М. В. Словарь филологических терминов В. Г. Белинского. Тверь, 2010. 444 с.
7. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). М. : Издательский Дом «Филология три», 2002. 416 с.
8. Фененко Н. А. Две стратегии перевода реалій. Вестник ВГУ. 2009. № 1. С. 121.
9. Черноватий Л. М., Карабан В. І. «Олександр Фіекель – забутий теоретик українського перекладознавства». Вінниця: Нова книга, 2007. 440 с.
10. Якобсон Р. Про лінгвістичні аспекти перекладу. В кн.: Питання теорії перекладу в зарубіжній лінгвістиці. М. : Міжнародні відносини, 1978.
11. Cary, E. (1986) Comment faut-il traduire? Lille.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

12. Булгаков М. А. Собачье сердце: повести. СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2015. 256 с.
13. Bulgakov, M. (2001) Heart of a Dog, edited by Avril Pyman. Bristol Classical Press.

***Viktoriiia Ivanilova* REALIAS IN LITERARY TEXT: TO TRANSLATE OR NOT TO TRANSLATE**

The article is dedicated to the study of the connections between the reproduction of semantic and cultural peculiarities of the original text during the translation process. The translation process itself is examined from the linguistic point of view, with particular attention paid to the pragmatic, culturological and sociolinguistic aspects of translation. The purpose of the article is to consider possible ways of translating the realias and expediency of their implementation in the text written in a foreign language. The relevance of the topic of the research is justified by the fact that the creation of an adequate translation is the most important task of the translator, and without full understanding of extralinguistic factors it is impossible to fully reproduce the essence of the original text in the text of translation. Abstracts from the novel by M. O. Bulgakov “Heart of a Dog” are used as illustrative material for the article. The conclusion of the article is that the most practical way of translating realities in the literary text is to use several techniques simultaneously, if the transfer of the realities is expedient, or its complete omission, if the unit does not play a significant role in conveying of the content of the original text. The study examines closely such problems of the theory of translation as the analysis of culture-specific vocabulary and the reproduction of the author's style and national originality in the process of translation. The result of the research may be used in translation studies researches as well as in the relevant linguistic university courses.

Keywords: translation, translation studies, communication, speech act, background knowledge, extralinguistic material, non-equivalent vocabulary, culture-specific vocabulary realia, extralinguistic material.

Іванілова В.О.

Реалії в художньому тексті: перекласти не можна опустити

Vitae

Viktorii Ivanilova

Assistant at the Theory and Practice of Translation Department, Faculty of Foreign Languages,
Vasyl' Stus Donetsk National University, Ukraine.

Correspondence: v.ivanilova@donnu.edu.ua

Стаття надійшла до редакції 03.12.2018